

– **Qarşıdan milli mətbuatımızın 150 illik yubileyi gəlir. Sizcə, ötən əsrəyrimdə Azərbaycan jurnalistikası hansı keyfiyyət göstəriciləri əldə edib? Ümumən, keçilmiş yolu necə dəyərləndirərdiniz?**

– Mətbuatın, ümumən, jurnalistikanın böyük ölçüdə əsas missiyası mənsub olduğu cəmiyyət, dövlət və xalq naminə fəaliyyət göstərməkdir. Əlbəttə, işi tələblər çərçivəsində qurmaq da önəmlidir. Azərbaycan jurnalistikası ötən 150 ildə üzərinə düşən missiyanı layiqincə yerinə yetirib. Onun ən önəmli keyfiyyət göstəricisi budur.

Əlbəttə, ötən müddəti təhlil etsək, fərqli quruluşların bir-birini əvəzləmələri, mürəkkəb siyasi təbəddülatların mətbuata, bütövlükdə, jurnalistikaya təsirləri üzərində dayanmalıyıq. Əslində, Həsən bəy Zərdəbi 1875-ci ildə “Əkinçi”ni yaşadığı dövrün mənfi təsirləri şəraitində, çox çətin durumda yaratmışdı. Məncələri asıb məqsədinə çatmaq Həsən bəyin parlaq obrazını yaratmış, əsl vətənpərvərliyini nümayiş etdirmişdi. O, milli mətbuatda ilk cığır açmışdı.

Həsən bəyin bu keyfiyyətləri “Əkinçi”-dən sonrakı milli nəşrlərimizin xarakterini müəyyənləşdirmişdi. İstər “Ziya” və “Ziayı-Qafqaziyyə” olsun, istər “Kəşkül”, istərsə də “Kaspi”, “Həyat”, “İrşad” qəzetləri, “Füyuzat”, “Molla Nəsrəddin” jurnalları və digər mətbuat orqanları – hamısı xalq naminə mübarizliyə köklənmişdi. Buna görə belə qənaətdəyəm ki, ötən 150 ilin jurnalistikamızın tarixi baxımından ikinci xarakterik keyfiyyət göstəricisi mübarizlik və dönməzlikdir.

Həsən bəy təbiətşünas alim idi. Sonrakı dövrdə, məsələn, Əlimərdən bəy Topçubaşov hüquqşünas, Üzeyir Hacıbəyov musiqiçi idi. Eləcə də digər sənət sahibləri meydana çıxdılar ki, onlar öz sahələrində öncül mövqə tutmaqla yanaşı, jurnalist kimi də fəaliyyət göstərdilər. Yəni bu adamlar qəzetin, jurnalın xalq üçün vacibliyini, əhalini maarifləndirməsinin əhəmiyyətini dərk edir və insanlara xitab etməyi özləri üçün müqəddəs borc sayırdılar.

Çətinliklərə, ideoloji buxovlara baxmayaraq, Sovetlər Birliyi dönməndə də ənənələr qorunub saxlanmışdı. Mətbuat həmin dövrdə ana dilimizin və mədəniyyətimizin yaşadılmasında böyük xidmətlər göstərmişdi. Bu baxımdan, “Kommunist”, “Azərbaycan gəncləri”, “Bakı” və “Baku” qəzetləri fərqlənmişdi. “Azərbaycan”, “Qobustan” dərgisinin, milli özünüdərk proseslərində xüsusi rolu olmuşdu. Bu nəşrlər dəyərli ədiblərimizin və fikir düha-larımızın xalqla ünsiyyət platforması kimi populyarlaşmışdı. Mətbuat onları xalqa milli ziyalı kimi tanıtmışdı. Bu gün də mediamızın ictimai mühitə qazandırdığı ziyalılar, kifayət qədər, çoxdur. Yəni ötən 150 ildə mətbuat və jurnalistikamız ziyalı tribunası olaraq oturmuşluğu bacarmışdı. Bu, milli mətbuatımızın daha bir başlıca keyfiyyət göstəricisidir.

Tam əminliklə demək olar ki, mətbuat və jurnalistika milli dövlətçiliyimizin yənidən təşəkkülündə müstəsna rol oynayıb. Dünyanın bir çox ölkələrində qəzetçiliyin yüksəlişi hansısa iqtisadi prosesin nəticəsi olmuşdusa, məsələn, insanların yeniliklər barədə məlumatlandırmaq zərurəti duyulmuşdusa, Azərbaycanda belə maarifçilik xətti, eyni zamanda, milli düşüncənin aşılınması ilə çulğalanmışdı. Maarifçilik həm mövhumata və geriliyə qarşı mübarizəyə köklənmişdi, həm də dövlətçilik ideyalarının təbliğini rəhbər tutmuşdu.

Əslində, sovet dövrü Azərbaycan jurnalistikası da mahiyyətcə eyni kursu davam etdirmişdi. Nəzərə alaq ki, dil və mədəniyyət uğrunda mücadilə həm də milli özünüdərk proseslərinin başlanması üçün çıxış nöqtəsi idi. Mətbuat ötən əsrin 80-ci illərinin sonlarında vüsət almış milli azadlıq mücadiləsinin ön sıralarında dayanmışdı. Ümumiləşdirmə aparsaq, mətbuatımız istər 1918-ci ilədək, istərsə də 1991-ci ilədək milli varlığımıza işıq salmışdı. Medi-amız bu fəaliyyəti ilə itirilmiş dövlətçilik ənənələrimizin bərpası üçün zəmin hazırlamışdı. Bu, son dərəcə böyük missiya idi.

Müstəqillik illərində də jurnalistikamız ənənələrinə sadıq qalmış, müstəqil dövlət quruculuğu xəttinin gerçəkləşməsinə misilsiz töhfələr vermişdir. Onun haqqqətlərimizin beynəlxalq müstəvidə təbliği istiqamətindəki fəaliyyəti də dövlətçilik xəttimizin inkişaf trayektoriyasına əməli dəstək baxımından nümunəvidir.

– **Rəşad müəllim, mətbuat dedikdə, ilk növbədə onun peşəkarlığı məsələsi yada düşür. Ötən 150 il və jurnalist peşəkarlığı baxımından hansı seçilən dəyərləri vurğulaya bilərsiniz?**

– Hazırda jurnalistika texnoloji yeniliklərin təsirinə məruz qalır və bu amil özü ayrıca standartlar qatır. Ancaq təməl prinsiplərin dəyişməzliyi qənaətinəyəm. Həmin prinsiplər çıxış nöqtəsidir. Onlara riayət peşəkarlıq deməkdir. Peşəkar olmaq dəqiqlik və obyektivlikdir. Obyektivtənsə – qərəzli deyilsən, tərəf saxlamırsan, vicdanlı davranırsan. Dəqiqliyə riayət isə həssaslıq deməkdir. XIX əsrin sonu – XX əsrin əvvəlləri, bütövlükdə, XX əsr mətbuatı həssas idi ki, bu cəhət onu həm də peşəkar kimi qiymətləndirməyə əsas verir.

Əlbəttə, dövrün və zamanın dəyişməsi ilə tamamilə fərqli stereotiplər, habelə baxışlar, yeni jurnalistika standartları meydana çıxıb. Çeviklik, başqa sözlə desək, operativlik rəqəbat meydanına çevrilib. Üstəlik, mətbuatın, jurnalistikanın başlıca aləti olan

informasiyanın özü siyasətin tərkib hissəsidir. Bu cür qarışıqlıqda, habelə media konvengersiyası mühitində peşəkarlığın çərçivələrini qorumaq çətinləşir. Bir halda ki, dezinformasiya kimi bilərəkdən yalan bilgi yayıcılığı var, deməli, jurnalist peşəkarlığına yanaşmalar da fərqlidir. Tam mümkündür ki, məqsəd və məramdan asılı olaraq, kimlərsə peşəkarlığı dəqiqlik və obyektivliklə yox, sırf dezinformasiya yaymaq bacarığı ilə ölçsün.

Sovet dövrü Azərbaycan mətbuatına gəlincə, onu birmənalı şəkildə qeyri-peşəkar adlandıranlar da var. Belələri bildirirlər ki, peşəkarlığı şərtləndirən dəqiqlik və obyektivlikdirsə, totalitar quruluşa xidmət peşəkarlıq ola bilməz. Bütün baxışlara hörmətlə yanaşıram: hər birində müəyyən haqqıqət payı var. Ancaq mütləq münasir

nılması inkişafdan qaynaqlanır. Onu da bildirməliyəm ki, hazırkı səviyyəyə heç də tez bir zamanda çatılmayıb.

Müstəqilliyimizin ilk illərindəki durum hər kəsin yaxşı xatirindədir. Ümummilli lider Heydər Əliyevin respublikamıza rəhbərliyə başlamasından sonra bütün sahələrdə olduğu kimi, jurnalistikada da pozitiv mənzərə nəzərə çarpdı, ardınca konkret irəliləyişlərə şahidlik etdik.

Onu da deməliyəm ki, Heydər Əliyev şəxsiyyəti dövlət idarəçiliyində mətbuatın gücündən istifadənin örnəyi kimi də tariximizdə qalacaq. O həm buna görə, həm də mətbuatımızın ictimai fikir tariximizdəki roluna yüksək qiymət veridiyəndən, habelə cəmiyyətdə söz azadlığı və plüralizmin dərinləşməsinin vacibliyinə həssas yanaşığından, mediaya dövlət dəstəyini

Milli mətbuatımız dövlətçilik tariximizdə müstəsna rol oynayıb

Güclü media milli maraqların mənəvi dəstəyidir

Müsaibimiz Azərbaycan Mətbuat Şurasının sədri Rəşad Məcididir

bətin tərəfdarı deyiləm. Düşüncəmə görə, yaradıcılıq ön planda olmalıdır. Yaradıcı şəxs obyektivlik barədə düşüncəyə, vicdanlıdırsa, bir qədər böyük miqyasda götürsək, xalqını və millətini fikirləşirsə, onda o üzleşdiyi vəziyyətdən asılı olmayaaraq, yaradıcılığın sərhədlərini geniş götürməyi, hətta tabulara və qadağalara qarşı da sinə gərməyi bacaracaq.

Məcbur deyil ki, o, hansısa məqaləsi ilə özünü dövrün qəddar xarakterinin qurbanına, ancaq xatirələrdə yaşayacaq qəhrəmana çevirsin. Əsas məsələ ayaqda qalmağı bacarmaq, imkan, şərait formalaşdırmaqdır. Ona görə hesab edirəm, sovet dövrü jurnalistikasının başlıca fəaliyyət üstünlüyü qadağalar və məhrumiyyətlər şəraitində söz deyə bilmək bacarığında idi. Fikrincə, bu, azad və sərbəst mühitdə səmərəli işləməkdən daha böyük peşəkarlıq göstəricisidir.

Bilavasitə müstəqillik dövrü Azərbaycan jurnalistikasıdan danışırıqsa, ümumən, mediamız peşəkar saymaq olar. Hərçənd, dövrün, zamanın təsiri ilə meydana çıxmış bəzi xoşagəlməz tendensiya-ların da pozitiv saydığımız mənzərəyə xələl gətirdiyini deməliyəm. Elə mənfi cəhətlər var ki, onlar danıla bilməz. Ancaq bir qədər geniş yanaşsaq. Hazırda jurnalistikamızda ki xoşagəlməzliklər ancaq peşə müstəvisindəki çatışmazlıqlardan deyil, bütövlükdə, cəmiyyətdən qaynaqlanır.

Müstəqillik dövründə Azərbaycan jurnalistikasının, media orqanları təmsilçilərinin peşəkar davranmalarının, cəmiyyətin marağı və mənafeələrinə adekvat fəaliyyət göstərmələrinin qürur səhnələrinə şahidlik etmişik. Müxtəlif misallar çəke bilərik.

Fikrimcə, onlardan ən dolğunu mediamızın İkinci Qarabağ müharibəsi günlərində gördüyü işdir. Bu missiya istər sırf peşəkarlıq nöqtəyi-nəzərdən, istərsə də ideoloji baxımdan yüksək səviyyədə idi. Onu da fəxrle vurğulaya bilərik ki, hazırda Azərbaycan mediası yaşadığımız Cənubi Qafqaz coğrafiyası üçün dünyanın başlıca istinad mənbəyi rolunda çıxış edir. Bu, gələcəyə nikbin baxmağa əsas verir.

– **150 yaşını haqlamış Azərbaycan mətbuatının, bütövlükdə, jurnalistikasının inkişaf səviyyəsini necə qiymətləndirirsiniz? Hansı hədəflər var ki, onlara nail olunub, sizcə, hansılara çatmaq reallığa çevrilməyib?**

– Peşəkarlıqla bağlı vurğuladığım sonuncu məqam inkişafın göstəricidir. Dünya kifayət qədər mürəkkəb və ziddiyyətli region sayılan Cənubi Qafqazla bağlı məlumatların əldə edilməsində Azərbaycan mediasına istinad edirsə, bu inamın qaza-

gücləndirdi. Daha doğrusu, dəstəyi dövlət siyasətinin tərkib hissəsi elan etdi. Heydər Əliyev respublikamıza ikinci rəhbərliyi zamanı mətbuata və jurnalistikaya təşkilati və mənafevi dəstək tədbirləri reallaşdırdı. İlk növbədə, 1998-ci ildə senzuranın ləğvi vurğulanmışdır. Müharibə şəraitində olan ölkə üçün belə bir qərarın verilməsi böyük cəsarət nümunəsi idi.

Ümummilli lider, bütövlükdə, mətbuatın qanunvericilik bazasının formalaşdırılması istiqamətində müstəsna tədbirlər reallaşdırdı, fərman və sərəncamlar imzaladı ki, bunlar mətbuata dövlət dəstəyinin institusionallığı təmin etdi. Digər tərəfdən, müstəqillik illərində milli mətbuatımızın yubileylərinin keçirilməsi ənənəsinin əsasını qoyan məhz Prezident Heydər Əliyev

İlham Əliyevin Prezidentliyi dönməsi, bir çox sahələrdə olduğu kimi, media sahəsində də xeyalları gerçəkləşməsi dövrüdür. Dövlətimizin başçısı əsas ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş mediaya dövlət dəstəyi ənənəsini daha da dolğunlaşdırdı. Müstəqillik illərində ilk dəfə milli mətbuatımızın 130 illik yubileyində qələm sahibləri dövlət təltiflərinə layiq görüldülər. Bu baxımdan “Əməkdar jurnalist” fəxri adının bərpası xüsusi vurğulanmalıdır. Ümumən, milli mətbuatımızın 135, 140, 145 illik yubileylərinin təntənəli şəkildə qeyd edildiyinin şahidiyəm. İnənırıq ki, 150 illik yubiley də əvvəlki kimi böyük coğşu, qürur və sevinc səhnələri ilə yadda qalacaq.

Onu da bildirim ki, Prezident İlham Əliyevin yeritdiyi siyasət həm redaksiya-

müraciətləri ilə, habelə, həmin müsahibə və müraciətlərdəki bədən dili, mimika və jestikulyasiyaları ilə insanlarımızda əminlik və nikbinlik, qələbəyə dərin inam hissi aşıladı.

Ən başlıcası isə ölkəmizin liderinin hər fikri Azərbaycan mediası üçün fakt bazası oldu. Yəni, cənab İlham Əliyev düşüncə və mükəllimləri ilə dünya mediasındakı ədalətsizliklərə qarşı media müstəvisindəki mübarizənin forma və üsullarını göstərdirdi. Hesab edirəm ki, dövlət başçımızın Vətən müharibəsi günlərində xarici mediaya müsahibələri ayrıca kurs kimi öyrənilməlidir. Bu, təkcə mənim fikrim deyil, çoxsaylı sahə ekspertlərinin yekdil qənaətidir.

Digər tərəfdən, informasiya təhdidləri yalnız dövlət siyasətinə qarşı yönələn mahiyyət daşıyır. Bütövlükdə cəmiyyətimizin alt qatlarına təsir göstərmək, ənənələrimizə,

adətlərimizə, dəyərlərimizə, düşüncə sistemimizə təcavüz niyyətləri də var. Fikrimcə, 44 günlük müharibə günlərində jurnalistlərimizin topladığı təcürbə belə hallara qarşı da səfərbərlik üçün immunitet formalaşdırıb.

Əlbəttə, dünya sürətlə dəyişir. İnformasiya təhdidlərinin forma və üsulları da həmişənin. Onların öyrənilməsi və belə hallara qarşı zamanında reaksiya verilməsi mütləqdir ki, cəmiyyət yanlış yönəlməsin. Şübhəsiz, “Media haqqında” Qanundakı media savadlılığı anlayışından irəli gələn məqsəd və vəzifələrin həlli bu baxımdan əhəmiyyətli rol oynayacaq.

Onu da fəxrle bildirməliyəm ki, Azərbaycan media fəaliyyətinin bütün müasir aspektlərinə nəzər yetirilməsi baxımından mühüm platformaya çevrilib. Medianın İnkişafı Agentliyinin artıq ikinci ildir düzenlədiyi Şuşa Qlobal Media Forumları bu baxımdan xüsusi vurğulanmalıdır. Çoxsaylı nüfuzlu beynəlxalq ekspertlərin, tanınmış müstəqil jurnalistlərin, media orqanları təmsilçilərinin qatıldığıqları forumda dünyanın media gündəmi detallı müzakirə olunur. O cümlədən, dezinformasiya meyilləri, feyk xəbər yayıcılığı və digər manipulyativ hallar ətrafında da fikir mübadilələri aparılır. Bütün bunlar informasiya təhdidləri ilə mübarizə, ümumən informasiya təhlükəsizliyinin təminatı baxımından önəmliyə.

– **Bir qayda olaraq, hər yubileydə Mətbuat Şurasının da üzərinə, sözün yaxşı mənasında, yük düşür. Bilmək istərdik, Şuranın milli mətbuatımızın 150 illiyi ilə bağlı hansı planları var?**

– Milli mətbuatımızın 150 illiyi ilə bağlı tədbirlər planını Mətbuat Şurasının İdarə Heyətinin növbəti iclasında müzakirəyə çıxaracağıq. Hələlik detallara varmaq istəməzdim. Yalnız onu deyim ki, plan ələmətdar tarixə dəyər baxımından əhatəli olacaq. Ötən illərə nəzərən deyə bilərəm ki, Mətbuat Şurasının milli mətbuatımızın yubileyləri ilə bağlı dövlətimiz tərəfindən müəyyənləşdirilmiş xəttə dəstək ənənəsi də var. Şura bu istiqamətdəki fəaliyyətə, üzərinə düşən vəzifələrin icrasına tam hazırdır.

Onu da bildirim ki, mətbuatımızın yubileyləri, bütövlükdə, cəmiyyətimiz üçün ələmətdar hadisədir. 150 illiyi dəyəri ifadə edən hazırkı fəaliyyət baxımından MEDIA Agentliyinin təşəbbüsü ilə milli mətbuatımızın yubiley medalının təsis edilməsini yüksək qiymətləndirirəm. Əminəm ki, haqqı çatan hər bir həmkarım bu medalla təltif olunacaq.

Əlbəttə, yubiley ilindən gözləntilər də olmalıdır. Ötən il Türkiyənin Elazığ vilayətinə səfərim çərçivəsində bölgənin Harput qəsəbəsindəki Mətbuat Muzeyinə baş çəkdim. Bu sənət məbədində qardaş ölkəmizin mətbuat tarixi ilə bağlı zəngin eksponatlar toplanıb. Harput Mətbuat Muzeyi Türkiyədə sayca 6-cı belə məkandır. Ölkəmizdə də indiyədək mətbuat muzeyinin formalaşdırılması ilə bağlı müxtəlif təşəbbüslər irəli sürülüb. Mətbuat Şurasının İdarə Heyətinin üzvü, dəyərli həmkarımız Akif Aşırılı rəhbərlik etdiyi “Şərq” qəzeti redaksiyasında bu istiqamətdə addım atılıb, bir çox tarixi eksponatlar, əlyazmalar toplayıb. Ancaq yaxşı olar ki, mətbuat muzeyi məsələsinə daha geniş aspektdən yanaşılsın. Bunun üçün dövlət dəstəyi vacibdir.

Arzu edərdik ki, Azərbaycanın ilk mətbuat muzeyi mədəniyyət və incəsənət xəzinəmiz sayılan Şuşada, yaxud Xankəndi şəhərində fəaliyyət göstərsin. Fikrimcə, təşəbbüsümüzün, daha doğrusu, arzumuzun reallaşması milli mətbuatımızın 150 illik yubileyinə layiqli töhfə olardı.

Söhbəti apardı: R.AMİN XQ